

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Людмил Георгиев -

преподавател в департамент „Администрация и управление“ на НБУ, професионално направление 3.7. Администрация и управление

върху дисертационен труд на тема: **„ОРГАНИЗАЦИОННИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕТО НА Е-УПРАВЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“** с автор Петър Алексиев, за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, с **научен ръководител** проф. д-р Николай Арабаджийски

Дисертационният труд е разработен в обем от 229 страници включени, в следната структура: списък на съкращенията (4 страници), увод, три глави, заключение, библиография (13 стр.) и приложения (9 стр.).

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Предимство на представената дисертация е нейната актуалност, свързана с тема, която продължава да е остро дискуссионна, и по която **дисертантът е в състояние да се произнесе компетентно и категорично**. Тя е обусловена от:

- необходимостта да се разкрият характеристиките и спецификите на е-управлението в Република България след 2002 г.;
- недостатъчността на практически ориентирани научни изследвания в областта на организирането, създаването, функционирането и управлението на системата на е-управлението в Република България;
- необходимостта да се осветлят научно добрите практики в организацията и управлението на е-управлението в Република България, в другите държави-членки на Европейския съюз и извън него като се изведат основните проблеми при неговото въвеждане;
- налагащата се, вече до степен на спешност, необходимост, след цялостно въвеждане на е-управление в публичния сектор на Република България, то да се включи в Единната система за електронно управление на държавите-членки на ЕС;

- възможността резултатите от изследването да се приложат на практика от органите на държавното управление в Република България в държавната администрация, с оглед усъвършенстване на нейните структури, управлението на човешките, материалните и финансовите ресурси, осигуряващи системата на е-управление, както и за повишаване на качеството на административните услуги.

2. Формулиране на изследователската теза, цели и задачи на дисертацията.

Изследователската теза, целта, задачите и ограничителните условия на изследването са формулирани прецизно и ясно.

При съставянето на изследователската си теза авторът развива по-висока от изискващата се степен на обстоятелственост, подчинявайки дисертацията си на принципа всеобхватност, с което задава високо очакване за постигнатото от него знание по темата. Защищаването на подобна теза поставя в центъра на авторовата претенция вътрешно-националното и вътрешноевропейското взаимодействие на публичните институции, ефективността и ефикасността му.

С тази теза докторантът заявява практическата актуалност на разработката си, което е напълно достатъчно да я очертае като дисертабилна и необходима.

Тъй като става дума за много всеобхватен процес, какъвто е държавното публично управление, г-н Алексиев не изолира кабинетно изследването си от голямата обществено-политическа и социална среда, а формулира две субтези, необходими за очертаването на тази връзка.

Целта на дисертационния труд неумишлено е съкратена от автора (пропуснато в целта, но посочено в задачите), като е посочен единствено българският контекст на проблема. Пропуснато е, че всъщност дисертацията предлага значителен обхват в сравняването и прилагането на чуждестранния опит в изграждането и усъвършенстването на електронното управление.

В оформянето на изследователските задачи авторът допуска неволна методологическа грешка, като ги представя в уводната част на труда си като решени. Всъщност уводът е единствено за **поставянето им**, а това дали са решени и в каква степен, се отразява в изводите по дисертацията и в заключението и.

Мнението ми е, че в хода на изследването си авторът решава повече задачи от формулираните.

Например такива неописани, но важни задачи са:

- Извеждане на основните фактори за въвеждане на е-управление в публичния сектор на Република България;
- Анализирание на актуалното състояние на комуникационната инфраструктура на публичния сектор в Република България.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Българската научна литература по темата е в процес на развитие. Появата на тази дисертация е своеобразен принос в това отношение.

Осъществено е много коректно представяне и цитиране на източниците на информация, методите за набирането и и детайлното описание на хората, с които са проведени индивидуалните и групови интервюта и беседи.

Постигната е висока степен на актуалност на данните, което никак не е лесно, като се има предвид разностранността на използваните показатели.

Изследването се характеризира с терминологична яснота, която подкрепя правилно употребения научен език и стил. Липсват двусмислени и неясни изрази и груби терминологични грешки.

Като цяло е налице изчерпателно познаване и прилагане на преобладаващата част от достъпните източници на информация по темата. Специално трябва да се отбележи богатството на използваната нормативна база по проблема и на интернет източниците.

Добре би било докторантът да подреди по азбучен ред библиографията на български език на стр.206 – 207.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори

Авторът на дисертационния труд е обхванал преобладаващия брой съвременни литературни източници по темата, с което отговаря на изискването за изчерпателност на съответстващите литературни източници. Това включва: книги, статии, доклади, регламенти, стратегически документи (действащи и отменени), нормативни актове и нормативни документи (действащи и отменени), научни статии, мнения на български и чуждестранни експерти, официални и специализирани сайтове, теоретични разработки от областта на организацията и управлението на държавната администрация и от областта на е-управлението, международни и национални стратегически документи и нормативни актове (действащи и отменени), както и международни директиви, въвеждащи стандарти за

функционирането на е-управлението. По-голямата част от тях са достъпни в електронен вариант.

В изследването са посочени 406 цитирания под линия. Коректността на цитирането на използваните автори и текстове е на нивото на изискващата се научна етичност. Заимстваните текстове са цитирани в правилен ред на подреждане на автора, заглавието на цитирания труд и т.н. Авторът е запознат и е цитирал и периферни на темата източници, което отчитам като плюс поради комплексността на проблема.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването

За нуждите на изследването си авторът изгражда следната система от методи: проучване и анализ на научна литература, проучване на научни разработки, анализ на действащи и отменени стратегически документи, правен анализ на действащи и отменени нормативни актове и нормативни документи, анализ на ведомствени документи, сравнителен анализ, SWOT анализ, PEST анализ, адаптиране и прилагане на модела SHEL, наблюдение, провеждане на индивидуални интервюта, групови интервюта и беседи.

Чрез проучване и анализ на научна литература за същността на е-управлението са изяснени различните определения, които са използвани в дисертационния труд, направено е разграничение между тяхната същност, обхват, приложно поле и употреба в областта на е-управлението.

В резултат от проучването на научни разработки за организационните модели за е-управление в държави-членки на Европейския съюз и по света са изведени организационните модели за е-управление, които най-често се въвеждат и функционират успешно в повечето държави в и извън ЕС.

Чрез извършването на анализ на действащи и отменени стратегически документи са открити целите и приоритетите за въвеждане, развитие и усъвършенстване на е-управлението в публичния сектор на Република България, както и степента им на изпълнение. За целта са използвани методи за проучване и анализ на европейски и национални стратегически документи и програми, които очертават общата рамка за въвеждане, развитие и усъвършенстване на е-управлението в ЕС и Република България.

Вследствие от извършения правен анализ на действащи и отменени нормативни актове и нормативни документи от българското законодателство за въвеждане и функциониране на е-управлението в Република България са изведени организационните и административните проблеми, които възникват в процеса по въвеждане на е-

управление в публичния сектор и осъществяването на административно обслужване на физически и юридически лица. За целта са използвани методи за проучване и анализ на нормативни актове и нормативни документи, които регламентират отговорностите по въвеждане на е-управление в публичния сектор.

С помощта на сравнителен анализ на добри практики за създаването и функционирането на подсистеми на е-управлението в различни структури на държавната администрация в Република България са изведени дейностите за въвеждане, развитие и функциониране на е-управлението и дейностите по предоставяне на административни услуги.

Вследствие от извършеното наблюдение е събрана непосредствена информация за организацията и функционирането на е-управлението и административното обслужване в Република България, за реализираните проекти и обучения в тази област, като в резултат от неговото приложение са изведени успешните и неуспешните практики, които са осъществени тази област в Република България, в периода 2002-2017 г. Получените резултати от извършеното наблюдение са проверени допълнително чрез провеждане на индивидуални, групови интервюта и беседи, чрез които е извършено качествено проучване, насочено към получаване на допълнителна информация от ръководни служители и експерти в областта на е-управлението и от структури на държавната администрация относно текущите и прогнозните проблеми, възникващи при въвеждането и функционирането на всеки от елементите, които формират системата за е-управление в Република България.

С помощта на PEST анализ (анализ на политически, икономически, социо-културни и технологични фактори) е извършена оценка на външната макро-среда, в която функционират административните структури от системата на публичния сектор, като основен акцент е поставен върху: представяне на същността на всеки от изброените фактори; идентифициране и проследяване на промените, които настъпват при всеки от тях; извършване на оценка на влиянието на тези промени върху процеса по въвеждане на е-управление.

С помощта на SWOT анализ (анализ на силни и слаби страни, възможности и предизвикателства) са открити силните и слабите страни в дейността на ДАЕУ, както и възможностите и заплахите за нейното ефективно и ефикасно функциониране в бъдеще. За целите на дисертационния труд е адаптиран и приложен модела SHEL (Software-Hardware-Environment-Liveware), чрез който са формулирани основните изводи относно: стратегическата и нормативната обезпеченост на е-управлението в Република България;

реализираните проекти за въвеждането му; актуалното състояние на комуникационната инфраструктура на публичния сектор и основните е-ресурси на е-управлението; информационно-комуникационната обезпеченост на отделните административни структури; социо-културните фактори, които обуславят въвеждането на е-управление в публичния сектор; нивото на комуникация по електронен път между публичен сектор, частен сектор, граждани и НПО.

Чрез тези аналитични методи са изведени факторите, които влияят върху въвеждането на е-управлението и са формулирани изводи относно влиянието, което оказват организационните и административни проблеми при въвеждането му в публичния сектор на Република България. Чрез тях са открити възможностите и предизвикателствата за преодоляването на тези проблеми, както и оптималните условия за бъдещото развитие и усъвършенстване на е-управлението в Република България.

Моделирането на изследването е осъществено чрез исторически и структурно-функционален подход. С помощта на системен подход е-управлението в Република България е разгледано като подреденост от елементи на една динамична система, разкрити са връзките помежду им, както и с различни физически и юридически лица.

Теоретичните и приложните изследвания са съпроводени с аналитични авторови изводи и оценки, както и с някои графични изображения. В процеса на разработване на дисертационния труд са представени наблюдения, оценки и проучвания от личния опит на докторанта и неговата практика.

За доказване на основната теза са използвани най-новите изследвания на български и чуждестранни научни експерти в областта на е-управлението. Приложените в хода на изследването дескриптивен, сравнителен и критичен анализ позволяват да се направят най-оптимални изводи относно времевата и ситуационна рамка, в която трябва да се впише изграждането на организационния модел за е-управление на Република България, отразяваща, постоянно променящата се съвременна, динамична среда в тази област. Анализирани интерпретации на експертизи, от водещи български и световни експерти и организации в областта на е-управлението, са предпоставка за възприемане на най-добрите практики в напредналите държави и възможност за постигане на оптимални, желани резултати за изграждане на устойчив и ефективен организационен модел за е-управление в Република България.

В заключение може да се твърди, че докторантът има съставен адекватен на изследването теоретичен модел.

6. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни

По този показател трябва да се даде висока оценка на дисертанта, тъй като впечатлението ми е, че набирането и подреждането на емпиричната информация е извършено лично от автора, прецизно, с необходимата точност, критичност и достоверност. Всяка една от главите е обезпечена с емпирика, която осигурява много добра основа на направените анализи и постигнатите изводи.

7. Описание на приносите.

7.1. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

Преценката ми е, че посочените от автора на изследването приноси в дисертацията са негово дело. Основавам този си извод и изводите за достоверността на материала на следните факти:

- Дългогодишният му интерес и публикационна дейност към изследвания проблем.
- Преценката ми за автентичността на постигнатите резултати, изводи и препоръки.
- Оценката на достоверността на представения материал е функция на високата степен на актуалност и конкретност на избраната тема. Както личи от представената библиографска справка на българските литературни източници, подобна тема не е била обект на разработване от много български специалисти в тази област, още повече в полето на административната наука.

7.2. Описание на приносите на кандидата и класифицирането им.

В дисертацията са описани три научно-приложни и пет практико-приложни приноса.

Научно-приложни приноси:

По първи принос: мнението ми е, че той по-скоро се изразява в детайлния обзор и сравняване на различните управленски школи и периоди в развитието им. Така нареченото работно определение е резултата от разместването на думи, което винаги дава нов нюанс на написаното и това съвсем не е достатъчно, за да бъде определено от автора като ...“определение, което характеризира сравнително точно същността на

управлението“ (стр.22). С това се инсталира презумцията, че съществуващите до момента определения не са достатъчно точни, което съвсем не е така. Извън тази критична бележка, приемам претенцията на автора, че е съставил определение, което обслужва конкретната му изследователска цел, което не го прави отличаващо се научно.

По втория принос: Според мен, много по-голям принос представлява теоретичното сравнение и критична оценка на трите вида управление, базиращи се на използването на електронни носители – дигитално, електронно и електронно правителство. Именно в това, както и в по-голямата част от дисертационния труд, се разкриват ценните качества на докторанта да анализира детайли и да извежда научни обобщения. Колкото до самото определение за е-управление, което той предлага като работно и, според думите му, „което характеризира сравнително точно същността на понятието „е-управление““, съм настроен критично и смятам, че се е подвел по тенденцията към общо усложняване на изразите в обществените науки, като израз на „задълбочен научен промисъл“... Изрази, които свързват е-управление с подобряването на качеството на публичните услуги и др., са напълно неправилни, тъй като електронизирането на управленските процеси имат *като основен резултат* прозрачността и съкращаването на времето на обслужването. Е-управление и е-правителство са напълно синонимни понятия и появата на е-правителство е следствие от лоша преводаческа дейност, резултата от която навлиза в безкритична обществена среда и се институционализира, както това стана с абсолютно несъстоятелното „обслужване на едно гише“... Бедствие за науката е, че определенията от чужди езици се превеждат от филолози – неспециалисти в съответната научна област, и след това се приемат и въвеждат в науката от неползващи задълбочено съответния език научни работници.

По третия принос: Приемам напълно претенцията на автора за приносен момент.

Практико-приложни приноси:

Приемам безусловно 1, 3, 4 и пети принос така както ги е извел и подредил авторът на дисертацията. Имам препоръка към втори принос, чиято реална практическа полза би се увеличила, ако докторантът бе представил в табличен вид кои точно елементи от практиката на съответните държави биха били от полза при усъвършенстването на електронното управление в България.

Извън заявените от докторанта приноси, откроявам като такива и:

- анализирането на възможността за осъществяване на административна и институционална трансформация вътре в системата на публичния сектор, с цел превръщането ѝ в по-гъвкава и адаптивна и в отговор на глобализационния натиск и идентифицираното изоставане от частния сектор в сферата на управлението и иновациите;

- изследвана е ролята и влиянието на всички участници при осъществяването на комуникация по електронен път в и извън системата на публичния сектор;
- идентифицирани са някои прогнозни проблеми, които може да възникнат във връзка с осъществяването на комуникация и административно обслужване на физически и юридически лица, изцяло по електронен път и биха могли да възпрепятстват допълнително последващото развитие и усъвършенстване на е-управлението;
- отправени са конкретни предложения за усъвършенстване на стратегическата и нормативната рамка за е-управление.

8. Въздействие на съдържанието на дисертационния труд върху външната среда:

Основание за подобно заключение ми дава анализа на публикациите на докторанта, свързани със съдържанието на труда му.

Представил е 6 самостоятелни публикации, всичките в реномирани рецензирани издания с подчертано научен характер. Една от публикацията е направена в чужбина. Съдържанието им показва концентрираност върху темата на дисертацията в развитие и изявена проблемност, така че да бъдат ползвани експертно за интересуващите се от проблема.

Не са представени доказателства от автора за цитиране на части от неговата дисертация от други автори. Не са представени и данни за отзиви в научния печат.

9. Мнения, препоръки и бележки:

По представения дисертационен труд могат да се направят следните бележки и препоръки:

- Общата ми забележка в теоретично отношение е, че дисертантът, въпреки безспорните си аналитични качества, се придържа към напълно погрешната инерция в теорията на българската публично административна наука, съдържанието на термина управление да се отделя от съдържанието на термина администриране и в този смисъл да се говори и пише за администрирането като процес различен и отделен от управлението.
- Целта и предимството на всяка дисертация е да достигне максимална степен на конкретност при разработването на определен научен проблем. В този смисъл използването на точните думи придават по-голяма убедителност при доказването на заявената теза, а това изисква използваната дума „проблеми“ в заглавието на дисертацията, да бъде заменена от думата „възможности“. Още повече, че докторантът

непрекъснато посочва възможности за развитие и усъвършенстване на електронното управление.

- Липсва голям параграф „Сигурност“, който е неразделна част от въвеждането на всяка една съвременна система, базираща се на електронни носители и основен източник за публично безпокойство, поради огромния размер на загубите, произтичащи от пробивите в достъпа до личните данни на гражданите.

- В приложение 6 е представен Индексът на готовност на публичния сектор на Република България за въвеждане на електронно управление, който дава основание да се направят множество важни заключения и препоръки към политиката в тази област, на изследването на която може да се отдели цял един параграф.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Общото ми впечатление е, че дисертационният труд е изцяло лично дело на г-н Алексиев. За това твърдение ми дава основание детайлният прочит на труда и анализът на приносите и публикациите на дисертанта.

Актуалността на темата и приложения, адекватен на изследвателските цел и задачи научен инструментариум, както и посочените в становището научни приноси с теоретичен и практико-приложен характер, ми дават основание да предложа на уважаемите членове на научното жури, да приемат дисертационния труд **ОРГАНИЗАЦИОННИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕТО НА Е-УПРАВЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**, с автор Петър Алексиев за напълно завършен и приложим, и предлагам да му бъде присъдена научната степен «доктор».

21.01.2018 г.

гр. София

Рецензент:

(проф. д-р Л. Георгиев)